

Het kruisbeeld is het logo van Europa

door Martin Kugler

Toen de Weense kardinaal König in 1960 na een zwaar auto-ongeval in het toenmalige Joegoslavië uit de coma ontwaakte, zag hij aan de muur van de ziekenkamer een portret van Tito. Voor de jonge aartsbisschop was deze belevenis het begin van een innerlijk proces dat hem tot een bijzondere solidariteit bracht met de christenen in de communistische landen. Voor ons kan de schets van deze situatie een hulp zijn om een misverstand uit de weg te ruimen waarmee vandaag in Europa politiek gevoerd wordt. Het gaat met name om het bijgeloof dat er pas echte godsdienstvrijheid is als een samenleving vrij van godsdienst is, of – wat diplomatischer geformuleerd: laïcisme is de adequate manier waarmee een staat zijn neutraliteit uitdrukt. Dit misverstand, dat nu door een vonnis van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens gepropageerd wordt, berust op twee aannamen die in een rationeel, vrij van vooroordelen gevoerd discours gemakkelijk kunnen weerlegd worden.

Ten eerste: de zogenaamde waardeneutrale staat. Dit is eenvoudig naïef en het gevolg van een illusie.

Ten tweede: de aanname dat de openbare ruimte zonder enige aanwezigheid van religieus leven of religieuze symbolen "toleranter" zou zijn of beter zou zijn voor de gewetensvrijheid dan een "Public Square" die uitingen van religieus geloof toelaat of zelfs stimuleert.

Met de eerste van beide aannamen van ons misverstand kan men eigenlijk lachen: waardeneutrale staat? Tegenover belastingsontduiking en corruptie? Tegenover vreemdelingenhaat en discriminatie? Tegenover milieuzonden en seksuele intimidatie op het werk? Een staat die neonazi's verbiedt, pornografie toelaat, bepaalde vormen van ontwikkelingshulp fiscaal aanmoedigt en andere niet... dit alles op grond van neutrale waarden?

Hier wil ons toch iemand voor de domme houden. Goethe foeterde reeds tegen de onzin om het over "liberale ideeën" te hebben. Ideeën moeten zomogelijk goed of juist zijn. Onze houding tegenover mensen met andere ideeën moet liberaal zijn. De term "waardeneutrale staat" kan ik als historicus maar zo interpreteren: het is een wat late overreactie van Europese intellectuelen tegen het verbond van troon en altaar in vroegere tijden.

De tweede aanname moet men daarentegen ernstiger nemen. De grote joodse rechtsgeleerde Joseph Weiler vond in verband met het debat over het vermelden van God in de Europese grondwet dat hij zich als lid van een religieuze minderheid beter beschermd voelt in een samenleving die haar religieuze symbolen respecteert dan in een laïcistische samenleving die zelfs missionair tegen elke geloofsuiting ten strijde trekt en bovendien haar wortels verloochent. We kunnen hier nog aan toe voegen: ook het weghalen van kruisbeelden in een publiek ziekenhuis en de achterblijvende witte wanden zijn een teken, houden een symboliek in en zenden signalen uit naar de stervende patiënten die er naar kijken.

Natuurlijk zou de atheïstische moeder van een schoolkind zich door het kruisbeeld in het klaslokaal ongemakkelijk kunnen voelen. Maar dit is onvermijdelijk. Ook ik voel mij ongemakkelijk als ik in elk Oostenrijks postkantoor een foto zie van de bondspresident waarvoor ik niet gestemd heb. Of terwijl ik met mijn dochter op weg naar de kleuterschool de door mij meebetaalde affiches van de stad Wenen moet bekijken. Beïnvloeding, ideologische signalen, visuele aanwezigheid, overigens ook seksuele, zal er altijd en overal zijn. De vraag draait enkel over in welke vorm en met welke inhoud. En op dit vlak moet de staat zich slechts zeer matig inmengen. En dan nog niet door verbodsbepalingen die de godsdienst in een getto duwen. Het kruisbeeld is vandaag minder dan ooit een teken van dwang, maar een teken van identiteit en Europese samenhang. En daarom miste niet alleen kardinaal König het in zijn Joegoslavische ziekenkamer. Ook ik en mijn niet-kerkelijke vrienden zullen het missen. Op de toppen van de Zwitserse Alpen, op de kerken in Bourgondië en op de ambulance van het Rode Kruis. Het kruisbeeld is voor christenen een oproep en een geheim. Maar voor Europa is het het meest succesvolle en beste logo aller tijden. Het moet zichtbaar blijven.

(Tageszeitung Die Presse, 6.11.09)

Dr. Martin Kugler studeerde geschiedenis, politicologie en communicatiewetenschap en leidt het agentschap Kairos Consulting in Wenen.

Lees hierover meer in Europabrief 16:

„Laat de kruisbeelden hangen. Wij zullen verachting oogsten“

door Kardinal Walter Kaspar, voorzitter van de Pauselijke Raad ter Bevordering van de Eenheid van de Christenen, over christelijke symboliek: <http://europe4christ.net/index.php?id=183>